

Z kroniki naukowej

KRONIKA ZAKŁADU BADAŃ NAD POLONIĄ ZAGRANICZNĄ PAN W POZNANIU

I. Problematyka ogólna

Prezentowana kronika zawiera materiały za okres od 1 października 1977 do 31 grudnia 1978 r. W tym czasie odbyły się dwa posiedzenia Rady Naukowej Zakładu: dnia 13 grudnia 1977 r. i dnia 20 kwietnia 1978 r. W trakcie pierwszego posiedzenia Rady Naukowej kierownik Zakładu, prof. dr hab. Lech Trzeciakowski, złożył sprawozdanie z działalności Zakładu w 1977 r., a prof. dr hab. Andrzej Kwilecki, zastępca kierownika Zakładu d.s. naukowych, przedstawił projekt planu naukowo-badawczego Zakładu na 1978 r. Drugie posiedzenie Rady Naukowej Zakładu odbyło się 20 kwietnia 1978 r. W czasie tego posiedzenia ukonstytuowało się Prezydium Rady Naukowej Zakładu oraz omówiono plan działalności Rady Naukowej na rok 1978. W trakcie posiedzenia prof. L. Trzeciakowski omówił 5-letnią działalność Zakładu.

Z dniem 1 października 1978 r. prof. dr hab. Lech Trzeciakowski złożył rezygnację z funkcji kierownika Zakładu Badań nad Polonią Zagraniczną PAN w Poznaniu; od dnia 13 listopada 1978 r. obowiązki kierownika Zakładu pełnił doc. dr hab. Janusz Sobczak, zastępca dyrektora Instytutu Zachodniego d.s. naukowych.

Ważnym wydarzeniem w dziejach Zakładu było powołanie od dnia 1 stycznia 1978 r. trzech następujących pracowni:

1. Pracownia Przemian Społeczno-Kulturowych (kierownik doc. dr hab. Barbara Szydłowska-Cegłowa);
2. Pracownia Stosunków Politycznych (kierownik — dr Stanisław Przywarski);
3. Pracownia Dziejów Polonii (kierownik — dr Jerzy Kozłowski).

Dnia 19 kwietnia 1978 r. w trakcie zorganizowanej przez Zakład konferencji naukowej pt. *Polonia w Europie zachodniej* (sprawozdanie w niniejszym zeszycie „PZ”) ukazały się sygnałne egzemplarze polonijnego „Przeglądu Zachodniego” (1977, nr 5/6), w całości przygotowanego przez Zakład. Jesienią 1978 r. rozpoczęto zbieranie materiałów do czwartego z kolei polonijnego numeru „Przeglądu Zachodniego” (1979, nr 2). Poprzednie zeszyty „Przeglądu Zachodniego” poświęcone zagadnieniom polonijnym to: 1974, nr 2; 1975 nr 5/6; 1977, nr 5/6.

W listopadzie 1978 r. ukazała się publikacja opracowana przez pracowników Zakładu: Józef Samulski, *Pamiętnik emigranta polskiego w Kanadzie*. Opracowanie tekstu i wstęp językoznawczy przygotowała doc. dr hab. B. Szydłowska-Cegłowa. Wstęp socjologiczny napisał prof. dr hab. A. Kwilecki. *Pamiętnik* w nakładzie 5 tys. egzemplarzy ukazał się w oficynie „Ossolineum”.

W 1978 r. zakończono opracowywanie haseł do przygotowywanego przez pracowników Zakładu słownika biograficznego pt. *Polacy w historii i kulturze krajów*

Europy zachodniej. Słownik zawiera ok. 700 haseł. Opracowany został pod redakcją prof. dr hab. Krzysztofa Kwaśniewskiego i prof. dr hab. Lecha Trzeciakowskiego. Maszynopis złożono w wydawnictwie Instytutu Zachodniego.

W omawianym okresie odbyły się obrony prac doktorskich trzech pracowników Zakładu: dnia 28 listopada 1977 r. mgr Wiesława Eder obroniła w Instytucie Historii UAM rozprawę doktorską pt. *Polonia belgijska 1920-1970* (promotor — prof. dr hab. Janusz Deresiewicz); dnia 6 marca 1978 r. mgr Iwona Krężalek obroniła w Instytucie Nauk Politycznych UAM pracę doktorską pt. *Polityka Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wobec Polonii w krajach zachodnich w latach 1945-1975* (promotor — prof. dr hab. Andrzej Kwilecki); dnia 5 kwietnia 1978 r. mgr Wojciech Chojnacki obronił w Instytucie Uniwersytetu im. B. Bieruta we Wrocławiu pracę doktorską pt. *Drukarstwo i czasopiśmiennictwo polskie w Westafalii-Nadrenii, 1890-1939* (promotor — prof. dr hab. Antoni Knot).

W omawianym okresie kontynuowano współpracę z Fundacją Kościuszkowską z Nowego Jorku. Od października 1977 do czerwca 1978 r. na stypendium w Stanach Zjednoczonych przebywał dr Jerzy Kozłowski; od października 1978 r. ze stypendium Fundacji korzystają mgr Aleksander Miklaszewski i mgr Jacek Serwański. Głównym problemem badawczym realizowanym w czasie pobytu na stypendiach Fundacji jest: *Udział Amerykanów polskiego pochodzenia w życiu społeczno-politycznym Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej*. Po zakończeniu cyklu badań (rozpoczętych w 1975 r.) przewiduje się opublikowanie syntezy pod wyżej podanym tytułem. Na stypendiach w krajach zachodnioeuropejskich przebywały: dr Maria T. Jankowska — we Francji (maj-wrzesień 1978 r.); dr Anna Poniatowska — w Republice Federalnej Niemiec (październik-grudzień 1978 r.); od października 1978 r. ze stypendium we Francji korzysta mgr Ewa Krzyżańska.

Pracownicy Zakładu brali aktywny udział w krajowych i zagranicznych konferencjach i sympozjach naukowych.

W dniach 11-12 maja 1978 r. odbyła się w Lublinie konferencja zorganizowana przez Międzywydziałowy Instytut Nauk Politycznych UMCS na temat: *Szkolnictwo polonijne po drugiej wojnie światowej — przeobrażenia i potrzeby*. Udział wzięli: dr I. Krężalek, mgr G. Wilczyńska i mgr A. Miklaszewski.

Na przełomie lipca i sierpnia 1978 r. (28 VII-6 VIII) odbyła się międzynarodowa konferencja pt. *Odprężenie i współpraca w Europie. Stosunki Wschód-Zachód*. Organizatorem konferencji był *Das Internationale Haus Sonnenberg bei Andreasberg* (Oberharz, RFN). W konferencji uczestniczyli: dr S. Przywarski i dr Leszek Weres (z Instytutu Zachodniego). Dr Przywarski zabrał głos w dyskusji nad referatem dotyczącym perspektywy współpracy Wschód-Zachód w dziedzinie politycznej i nad referatem pt. *Polityka Wielkiej Brytanii wobec dwóch państw niemieckich po II wojnie światowej*. Dr Przywarski podsumował też udział polskiej delegacji w obradach.

W dniach 11-18 sierpnia 1978 r. odbyło się Spotkanie Prawników Polskiego Pochodzenia. Obrady rozpoczęte w Warszawie, toczyły się następnie równolegle w Piotrkowie Trybunalskim, Toruniu i Gdańsku. Zakończenie Spotkania odbyło się w Warszawie. Imprezę tę zorganizowało Zrzeszenie Prawników Polskich, Instytut Państwa i Prawa oraz Towarzystwo Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia”. W obradach udział wzięła mgr E. Krzyżańska.

W dniach 27-29 grudnia 1978 r. w Lublinie odbyło się sympozjum zorganizowane przez Zakład Duszpasterstwa i Migracji Polonijnej KUL. Obradowano na temat problemów przywództwa grup etnicznych. W sympozjum uczestniczyli: dr K. Dopierala i dr J. Kozłowski.

II. Seminaria naukowe

W okresie od października do grudnia 1977 r. odbyły się dwa seminaria: dnia 7 listopada dr K. Dopierała i dr P. Kraszewski złożyli wstępną informację o pobycie na stypendium Fundacji Kościuszkowskiej w Stanach Zjednoczonych; dnia 22 grudnia dr M. T. Jankowska przedstawiła referat dotyczący niektórych aspektów przeobrażeń Polonii francuskiej.

W związku z powołaniem od 1 stycznia 1978 r. trzech pracowni w ramach Zakładu, dalsze seminaria prowadzili kierownicy tych zespołów.

— Pracownia Przemian Społeczno-Kulturowych:

W dniu 4 maja 1978 r. doc. dr hab. B. Szydłowska-Ceglowa zapoczątkowała seminaria na temat kultury językowej pracownika naukowego. Pierwsze posiedzenie poświęcone zostało językowi naukowemu i jego miejscu wśród innych odmian polszczyzny, zaś seminarium dnia 8 czerwca — pojęciu poprawności językowej (norma — uzus — błąd). Dnia 16 października 1978 r. odbyło się pierwsze seminarium z cyklu: *Pamiętniki emigrantów jako źródło do badań polonijnych*. Referat pod tym tytułem wygłosiła dr E. Morawska. Seminaria kontynuowano w 1979 r.

— Pracownia Stosunków Politycznych:

Dnia 24 lutego 1978 r. mgr E. Krawczak omówiła politykę emigracyjną władz polskich w latach 1919-1939; 11 kwietnia dr I. Krężałek wystąpiła z referatem pt. *Podstawy i zasady polityki PRL w stosunku do Polonii zagranicznej*; 17 kwietnia 1978 r. dr M. T. Jankowska wygłosiła referat dotyczący problematyki badawczej Polonii francuskiej, a 30 maja mgr E. Krzyżańska scharakteryzowała sytuację prawną emigrantów polskich we Francji. Jesienią 1978 r. rozpoczęto cykl seminariów na temat: *Teoria polityki i współczesne stosunki międzynarodowe*: dnia 10 października 1978 r. dr St. Przywarski wygłosił referat pt. *Nauki o polityce a nauki polityczne*; 3 listopada dr P. Kraszewski — *Historia a nauki polityczne*; 17 listopada 1978 r. dr W. Eder — *Ekonomia a polityka*; 8 grudnia mgr E. Krawczak — *Prawo i administracja a polityka*; 22 grudnia 1978 r. dr M. T. Jankowska — *Filozofia i ideologia a polityka*.

— Pracownia Dziejów Polonii.

W dniu 29 sierpnia 1978 r. odbyło się pierwsze posiedzenie, które poświęcone zostało organizacji i planom naukowo-badawczym pracowni. Dnia 7 grudnia dr K. Dopierała przedstawił zarys dziejów Adampola.

III. Wizyty w Zakładzie

1. Wizyty gości zagranicznych

W dniach 18-21 października 1977 r. przebywała w Zakładzie prof. Janine Ponty z *Institut d'Histoire des Relations Internationales Contemporaines a l'Université Paris*. W czasie wizyty J. Ponty zapoznała się z osiągnięciami Zakładu i planami na przyszłość.

Dnia 9 listopada 1978 r. prof. dr Jean Neveux z Uniwersytetu w Strasburgu wygłosił referat pt. *Pangermanizm w dawnych wiekach, 1450-1850*.

W dniu 2 czerwca 1978 r. prof. dr J. Griffith z *University of Harvard (USA)* zaprezentował wykład pt. *Perspektywy rozwoju stosunków Wschód-Zachód*.

Dnia 18 czerwca 1978 r. prof. dr Grigori Sjewostjanow z Instytutu Historii Powszechnej w Moskwie omówił rozwój amerykańistyki radzieckiej.

W dniu 13 listopada 1978 r. prof. dr Georg Nellemann wygłosił referat pt. *Procesy asymilacyjne wśród Polonii duńskiej*. W czasie pobytu gościa w Poznaniu odbyło się także spotkanie w Instytucie Skandynawistyki UAM. Kolejnym etapem

podróży prof. Nellemanna był Kraków, gdzie w Instytucie Polonijnym UJ wygłosił referat na temat Polonii duńskiej. Po odbyciu wycieczek do Częstochowy, Wieliczki i Pieskowej Skąły, gość udał się do Warszawy, gdzie w Towarzystwie Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia” wygłosił referat poświęcony Polonii w Danii. W trakcie poróży po Polsce prof. Nellemannowi towarzyszyli pracownicy Zakładu: dr J. Kozłowski i dr E. Morawska.

2. Wizyty gości krajowych

W dniu 23 stycznia 1978 r. prof. dr Jerzy Wiatr (Instytut Socjologii UW) wygłosił wykład o problemach asymilacji narodowej.

Dnia 2 lutego 1978 r. dr Jan Gruszyński (Warszawa) wygłosił referat pt. *Integracja trzech pokoleń emigrantów polskich we Francji po I wojnie światowej*.

W dniu 27 czerwca 1978 r. złożył wizytę w Zakładzie dr Wiktor Pianowski, b. sekretarz ambasady PRL w Ottawie; w trakcie wizyty podzielili się obserwacjami i refleksjami ze spotkań z Polonią kanadyjską.

Adam Konieczny

KONFERENCJA NAUKOWA NA TEMAT: „POLONIA W EUROPIE ZACHODNIEJ”

W dniach 19 - 20 kwietnia 1978 r. odbyła się w Poznaniu konferencja na temat Polonii w Europie zachodniej, zorganizowana przez Zakład Badań nad Polonią Zagraniczną PAN w Poznaniu oraz Towarzystwo Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia”. W symposium uczestniczyli badacze problematyki polonijnej z Poznania, Warszawy, Krakowa, Torunia, Lublina, Wrocławia, Opola i Zielonej Góry, przedstawiciele Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Towarzystwa „Polonia” oraz liczna grupa dziennikarzy.

Intencją organizatorów było ograniczenie liczby referatów, by stworzyć uczestnikom możliwość szerszego wypowiedzenia się podczas dyskusji.

W pierwszym dniu obrad prof. dr hab. Lech Trzeciakowski przedstawił referat dotyczący więzi Polonii europejskiej z krajem. Referent ustosunkował się do dotychczasowych definicji więzi Polonii zagranicznej z krajem pochodzenia, wskazał czynniki determinujące to zjawisko oraz prześledził więź polsko-polonijną w aspekcie historycznym. Nawiązał również do form więzi Polonii z Polską.

Doc. dr hab. Gwidon Rysiak w swoim referacie omówił status prawny Polonii zamieszkałej w krajach europejskich na płaszczyźnie prawa międzynarodowego.

Kolejny referent, doc. dr hab. Walerian Sobisiak, scharakteryzował kulturę rodzimą zachodnioeuropejskich zbiorowości polonijnych, przedstawiając pięć typów członków Polonii w zależności od znajomości języka polskiego oraz stanu pielęgnowania kultury polskiej. Prześledził również elementy wpływające na zachowywanie i mechanizmy powodujące przemiany w kulturze rodzimej emigrantów.

W następnym dniu obrad prof. dr hab. Andrzej Kwilecki przedstawił referat na temat stanu i potrzeby badań nad Polonią w Europie zachodniej. Referent dokonał przeglądu instytucji i kadry zajmującej się badaniami polonijnymi oraz wniósł szereg postulatów badawczych. Należą do nich globalnie prowadzone badania nad Polonią zachodnioeuropejską oraz badania porównawcze, które umożliwiłyby przedstawienie Polonii na tle grup imigracyjnych z poszczególnych krajów. Kolejny postulat dotyczył konieczności unowocześnienia badań, przede wszystkim zaś podjęcia badań prognostycznych. Mówca przedstawił także katalog czynników wpływających na przemiany zbiorowości polonijnych w Europie zachodniej.